

УДК 334.716

Г.Т. Костромін, доц., канд. екон. наук, В.М. Савченко, доц., канд. екон. наук
Кіровоградський національний технічний університет

Особливості структурних трансформацій та зміни пріоритетів розвитку виробничої та соціальної інфраструктур в регіонах України

В статті автор аналізує сучасний стан соціально-економічного розвитку регіонів, в тому числі сільських територій, рівень забезпечення їх об'єктами соціальної інфраструктури, динаміку їх розвитку, особливості структурних трансформацій в економіці регіонів. Центральне місце в дослідженні займає розкриття необхідності зміни пріоритетів розвитку виробничої і соціальної інфраструктури в регіоні, переустрою життя сільського населення, покращення його соціально-побутових і культурних умов. Вносяться обгрунтовані пропозиції щодо вирішення цих питань.

регіон, регіональна політика, сільські території, соціальна інфраструктура, структурні трансформації, соціально-економічний розвиток села

Одним з актуальних питань, що постійно перебуває в центрі уваги державних і регіональних органів влади, безсумнівно, є питання динамізму процесів економічного і соціального розвитку. Докорінні зміни в системі виробничих відносин, пов'язані з поворотом економіки до соціологізації, утвердженням та розвитком місцевого самоврядування, висунули нові завдання і пріоритети дослідження процесів регіонального розвитку. Центр актуальності регіональних досліджень переміщується з питань розміщення продуктивних сил на проблеми комплексного соціально-економічного розвитку регіонів.

Гармонійний розвиток України як суверенної держави, що прямує до побудови громадянського суспільства та конкурентоспроможної економіки на основі демократичних цінностей, неможливий без ефективного та стабільного розвитку кожного його регіону. На сьогодні, на жаль, місцева влада – як представницька, так і виконавча – має дуже обмежені можливості, особливо фінансові. Надмірна централізація розподілу ресурсів країни, жорсткий податковий тиск, «ручне», часто непрофесійне керування економікою зверху, спрямоване не на стратегічну перспективу, а на латання перманентних дірок, гальмує ініціативу місцевої влади, завдає економіці регіонів повсюдне поширення корупції.

Серйозної уваги заслуговує проблема диференціації в рівнях розвитку окремих регіонів. Диспропорції в соціально-економічному і культурному розвитку регіонів України, які склалися в процесі галузевого управління економікою вимагають невідкладних істотних змін в регіональній політиці. Наявність таких диспропорцій ускладнює проведення єдиної державної політики соціально-економічних перетворень, збільшує загрозу виникнення кризових явищ на рівні регіонів, що безпосередньо завдаватиме шкоди правам та інтересам громадян, а відсутність активної, зваженої державної регіональної політики призвело до значного послаблення, почасти навіть до фактичного припинення межрегіональних економічних зв'язків і порушення ефективної взаємодії за вертикаллю «центр-регіон». Тому, першочерговим завданням держави повинен стати пошук регіонального балансу між обсягом делегованих владних повноважень на рівень регіонів та тими публічними повноваженнями і функціями, що здійснюватимуться виключно центральними органами державної влади.

Головною метою державної регіональної політики в сучасних умовах має бути

сприяння пропорційному соціально-економічному розвитку України та її регіонів, що забезпечував би максимальну реалізацію їх економічного потенціалу в напрямі поліпшення умов господарювання і підвищення рівня життя населення до показників найбільш розвинених регіонів, до дотримання гарантованих державою соціальних стандартів для громадян, незалежно від місця їх проживання. Особливо це стосується мешканців сільських територій.

Розвиток соціальної сфери села є важливою умовою сталого економічного розвитку агропромислового комплексу України. Все більшого значення набуває реалізація на практиці тих організаційно-економічних і соціальних заходів мотиваційного механізму, які пов'язані із соціальним перетворенням на селі.

Соціальна інфраструктура села визначає матеріальну основу задоволення життєвих потреб населення, що є необхідною умовою всебічного розвитку людини як особистості для здійснення її активної трудової діяльності. Тому, соціальний розвиток села – один з найважливіших напрямів аграрної політики країни, який спрямований на досягнення високої продуктивності сільськогосподарського виробництва та підвищення на цій основі життєвого рівня сільського населення.

Відомі вчені економісти-аграрники О.Г.Булавка, І.Ф.Гнібіденко, Г.І.Купалова, М.К.Орлатий, Б.Й.Пасхавер, І.В.Прокопа, П.Т.Саблук, К.І.Якуба та інші в поняття соціальна інфраструктура села вкладають, що це «сукупність організацій і підприємств, які забезпечують сприятливі умови життєдіяльності людей на виробництві та в побуті. Галузі соціальної інфраструктури не виробляють продукції, але вони створюють умови для її виробництва. Соціальна інфраструктура має множинність інтегрованих галузей і підгалузей». Сюди в основному входять: житло, установи охорони здоров'я, праці, навколишнього середовища, освіти, культури, житлово-комунального господарства, побутового обслуговування, торгівлі, громадського харчування, транспорту, зв'язку, інформаційної служби, дитячих установ, спортивних та культових організацій тощо.

Таким чином, зміст соціальної сфери села необхідно розглядати як сукупність умов життєдіяльності сільського населення. Вона повинна включати соціально-екологічні умови відтворення населення, соціально-економічні умови трудової діяльності, культурно-побутові умови життя й інституційні умови суспільного життя, що визначатиме комплексний підхід до добробуту сільського населення шляхом створення належних умов для проживання та продуктивної трудової діяльності.

Разом з тим, переважаючий галузевий підхід до розвитку економіки регіонів в попередні роки призвів до диспропорції у розвитку виробничої і соціальної інфраструктур, різкому загостренню соціальних проблем. І якщо у містах вони не такі значимі, так як підприємства на ряду з розвитком виробництва спрямовували частину фінансових коштів на соціально-культурну сферу, то в сільській місцевості, після реформування господарств і недостатнього фінансування соціальної сфери державою, ці проблеми найбільш загострилися.

Тому, необхідність структурних трансформацій і зміни пріоритетів розвитку виробничих і соціальних інфраструктур в регіоні повинні розглядатися під кутом зору приближення умов життя сільського населення до міських, більш активної роботи по залученню молоді для проживання на селі і роботи в сільськогосподарських підприємствах, вдосконалення механізмів державного управління соціально-економічним розвитком регіонів, більш повного фінансового забезпечення розвитку соціальної інфраструктури села.

Метою статті є аналіз сучасного стану особливостей структурної трансформації на селі, соціального розвитку сільських територій та виробка шляхів вирішення даної проблеми.

Сучасний стан, загальна структура об'єктів соціальної інфраструктури села та їх зміни в динаміці в цілому по Україні показані в табл. 1.

Таблиця 1 - Наявність об'єктів соціальної інфраструктури за роками, тис.од.

1					2005 у % до		
	1990	1995	2000	2005	1990	1995	2000
2	3	4	5	6	7	8	
Житловий фонд: Кількість житлових будинків, млн. од.	6,3	6,3	6,2	6,1	96,8	96,8	98,4
загальна площа, млн. м ²	348	362	372	376	105,8	103,9	101,1
У середньому на одного сільського жителя припадає площі, м ²	20,6	21,9	23,5	24,6	119,4	112,3	104,5
Дошкільні дитячі заклади	12,6	10,9	8,9	8,4	66,7	77,1	94,4
У них місць, тис.	615	551	285	283	46,0	51,4	99,3
Загальноосвітні школи	15,1	15,2	14,9	14,3	97,7	94,1	96,0
Сільські професійно-технічні училища, од.	259	331	155	241	93,0	72,8	155,5
Вищі навчальні заклади рівня акредитації:							
I-II	101	121	112	113	111,9	93,4	100,9
III-IV	18	20	20	22	122,2	110,0	110,0
Клубні заклади	21,0	19,8	17,7	16,8	80,0	84,5	94,9
Бібліотеки	18,7	18,0	15,7	15,1	80,8	83,9	96,2
Кіноустановки	22,2	13,6	5,9	2,5	11,3	18,4	42,4
Культові установи, тис. од.	5,9	8,8	11,6	-	-	-	-
Дільничні лікарні	1,5	1,4	0,9	0,7	46,7	50,0	77,8
Амбулаторно-поліклінічні заклади	1,6	1,8	2,4	3,1	У 1,9 рази	У 1,7 раза	У 1,3 раза
Фельдшерсько-акушерські пункти	16,4	16,4	16,1	15,5	94,5	94,5	96,3
Пологові будинки	0,5	-	-	-	-	-	-
Аптеки, тис.од.	-	3,0	3,2	1,6	-	53,3	50,0
Станції швидкої медичної допомоги, од.	-	231	203	181	-	78,4	89,2
Стадіони	517	309	291	293	56,7	94,8	100,7
Спортивні зали	-	7764	7680	7772	-	100,7	101,2
Плавальні басейни, од.	-	50	33	40	-	80,0	121,2
Стрілецькі тіри, тис.од.	-	4,2	3,6	2,9	-	69,0	80,6
Спортивні майданчики і поля	23,3	10,8	19,2	21,3	91,4	у 2 рази	110,9
Дитячі оздоровчі табори, од.	123	98	-	-	-	-	-
Магазини	60,5	48,2	33,5	19	31,4	39,4	56,7
Заклади громадського харчування	18,3	10,9	10,3	8,1	44,3	74,3	78,6
Будинки побуту	1,5	0,2	0,1	0,5	33,3	у 2,5 рази	у 5 разів
Лазні, тис.од.	-	5,4	2,2	0,4	-	у 7,4 рази	у 1,8 рази
Телефонні станції	9,9	10,4	10,8	11,0	111,1	103,9	101,9
Відділення зв'язку, тис.од.	-	11,9	11,7	11,6	-	97,5	99,2

Аналіз даних таблиці свідчить про загальне погіршення майже всіх параметрів функціонування об'єктів соціальної сфери. Особливе занепокоєння викликає зменшення дошкільних дитячих закладів (від 12,6 тис.од. у 1990 році до 8,9 тис.од у 2005 році) при одночасному скороченні в них місць майже вдвічі (до 46 % від 1990 р.), клубних закладів – від 21 тис.од. до 16,8 тис.од., бібліотек – від 18,7 тис.од. до 15,1 тис.од, кіноустановок – від 22,2 тис. до 2,5 тис.од., стадіонів – від 517 до 293 од. Аналогічними показниками характеризується функціонування інших об'єктів соціальної інфраструктури. Виняток становлять вищі навчальні заклади, амбулаторно-поліклінічні заклади, відділення зв'язку та культові споруди, кількість яких в останні роки зростає.

Щодо якості житлового фонду, то дві третини сільських будівель побудована з природних недовговічних матеріалів (дерево, саман тощо). Низький рівень забезпечення житла інженерним обладнанням (табл. 2).

Таблиця 2 - Рівень забезпечення житла інженерним обладнанням по регіонам, %

Регіон	У % від загальної кількості населених пунктів					
	центрального опалення	водопостачання	каналізацією	природним газом	скрапленим газом	телефоном
1	2	3	4	5	6	7
Україна	58,8	55,3	62,8	64,1	14,1	20,2
Автономна Республіка Крим	53,7	13,0	35,4	80,0	8,9	17,5
Вінницька	72,4	64,1	68,7	72,6	3,5	13,5
Волинська	43,0	42,2	51,1	67,6	8,3	7,8
Дніпропетровська	62,1	55,2	64,2	49,6	24,6	29,4
Донецька	77,6	52,1	62,8	78,4	36,1	36,7
Житомирська	76,6	85,8	87,2	77,2	6,8	18,0
Закарпатська	32,8	12,1	13,0	54,2	27,3	18,0
Запорізька	52,8	35,7	51,1	84,4	4,4	13,3
Івано-Франківська	62,0	57,1	60,6	40,6	35,9	9,6
Київська	28,4	46,9	54,6	30,7	14,6	13,9
Кіровоградська	44,0	67,2	72,5	85,2	3,3	36,3
Луганська	79,5	48,3	58,3	62,6	34,1	45,4
Львівська	62,1	64,1	71,2	46,9	46,1	15,8
Миколаївська	66,8	55,7	62,9	74,8	4,6	29,1
Одеська	87,6	53,9	68,0	85,8	5,3	30,2
Полтавська	40,6	52,8	54,8	37,9	13,6	21,8
Рівненська	61,9	53,1	59,7	61,9	9,7	13,0
Сумська	51,4	68,3	71,7	73,2	4,8	32,5
Тернопільська	66,9	55,0	66,9	38,5	20,5	5,1
Харківська	54,4	62,2	64,0	61,7	12,6	24,1
Херсонська	71,0	11,1	34,4	85,5	1,5	27,6
Хмельницька	54,9	68,0	78,6	65,8	6,7	12,3
Черкаська	21,2	32,8	36,0	64,1	2,2	11,0
Чернівецька	80,2	59,3	73,9	71,6	3,0	8,5
Чернігівська	66,5	76,6	79,9	77,6	4,3	11,8

Недостатній рівень забезпечення сільського населення й об'єктами побутового та культурного призначення. Так, в цілому по Україні, у відповідності до норм, необхідно додатково відкрити 3600 дитячих дошкільних закладів, 1072 школи, 1322 лікарняних заклади, 2832 торговельних заклади, 1880 їдалень і кафе, 1500 відділень зв'язку. Аналогічне положення і в Кіровоградській області, де цих об'єктів не вистачає відповідно 47; 12; 26; 39; 38; 21 об'єктів. Мають місце дуже серйозні проблеми і в забезпеченні населення сіл і селищ питною водою, шляхами з твердим покриттям і іншими послугами і об'єктами. Рівень забезпечення клубами в цілому по Україні складає 55%, бібліотеками – 52,6%, фельдшерсько-акушерськими закладами – 53%.

Нажаль, не відбулося серйозних змін в цій сфері за останнє десятиріччя, коли Україна стала незалежною суверенною державою. Про це свідчать (табл.3).

Таблиця 3 - Дані інвестицій в основний капітал за видами економічної діяльності
(у фактичних цінах, млн.грн.)

Найменування	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Усього, в т.ч.:	32573	37178	51011	75714	93096	125254	188456	233081	151777
Сільське господарство	1617	1930	2141	3381	5016	7309	9519	16890	9382
Промисловість	13651	15112	19726	28191	35031	44804	64341	76618	57658

Як видно з наведених даних, питома вага інвестицій в сільське господарство складає всього від 4-5 відс. до 6-7 відс., в той час як в промисловість вона в десятки разів більша. Це значно вплинуло на будівництво і введення в експлуатацію багатьох об'єктів соціальної сфери як в цілому по Україні, так і по окремих її регіонах, в тому числі і по Кіровоградській області (табл. 4-6).

Таблиця 4 - Введення в експлуатацію житла у сільській місцевості за регіонами

	1990	1995	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Україна	3423	2207	1229	1166	1215	1359	1827	1728	1919	2507	2856	1237
Автономна республіка Крим області	149	122	54	54	56	50	52	51	73	97	72	43
Вінницька	180	106	51	77	91	125	136	136	144	160	158	38
Волинська	93	72	45	49	47	51	54	41	48	58	58	53
Дніпропетровська	184	128	50	59	59	66	61	73	71	82	89	22
Донецька	90	43	36	29	33	40	59	44	40	50	29	8
Житомирська	218	105	34	26	30	42	71	66	67	81	82	40
Закарпатська	111	118	141	75	55	76	75	95	130	145	186	73
Запорізька	132	51	25	26	28	29	44	32	33	46	45	10
Івано-Франківська	148	82	60	70	82	67	123	105	124	157	205	122
Київська	228	201	140	144	158	186	262	283	325	456	742	339
Кіровоградська	74	47	19	21	21	26	29	24	21	25	29	16
Луганська	77	32	40	46	42	47	57	53	45	50	48	3
Львівська	205	164	124	93	105	114	181	155	143	224	245	101
Миколаївська	117	44	9	9	12	8	12	14	14	16	12	6
Одеська	183	88	53	63	78	70	104	94	105	187	198	80
Полтавська	198	110	46	41	43	37	59	49	44	69	46	26
Рівненська	147	101	51	55	50	59	71	53	69	81	48	23
Сумська	126	55	27	25	22	24	29	28	35	39	49	25
Тернопільська	82	61	23	28	24	30	37	45	55	72	59	15
Харківська	100	100	50	53	52	72	93	62	74	72	54	22
Херсонська	106	60	27	27	24	23	38	41	45	57	67	14
Хмельницька	118	102	51	40	42	44	54	54	53	47	75	48
Черкаська	140	82	27	17	18	22	38	40	58	82	58	36
Чернівецька	106	85	30	27	31	38	72	75	83	127	175	53
Чернігівська	109	43	14	13	9	11	11	12	18	24	22	15
місто Севастополь	2	5	2	2	3	2	5	3	2	3	5	6

Таблиця 5 - Введення в експлуатацію вищих та професійно-технічних навчальних закладів (в цілому по Україні)

	1990	1995	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Вищі навчальні заклади												
I-II рівнів акредитації, тис.м ² загальної площі учбово-лабораторних будівель	33,5	8,3	4,9	2,7	1,1	0,6	-	0,5	1,1	-	22,1	-
III-IV рівнів акредитації, тис.м ² загальної площі учбово-лабораторних будівель	63,5	29,9	32,3	110,9	20,1	24,9	19,3	31,2	19,9	23,8	14,5	39,4
Професійно-технічні навчальні заклади, тис. учнівських місць	2,6	1,2	-	0,05	-	0,0	-	-	-	-	-	-

Таблиця 6 – Введення в експлуатацію об'єктів соціальної сфери

	1990		1995		2000		2005		2008		2009	
	усього	у т.ч.у сільській місцевості	усього	у т.ч.у сільській місцевості	усього	у т.ч.у сільській місцевості	усього	у т.ч.у сільській місцевості	усього	у т.ч.у сільській місцевості	усього	у т.ч.у сільській місцевості
Введення в експлуатацію загальноосвітніх навчальних закладів (учнівських місць)												
Україна	163928	60790	54193	17719	15392	8616	10586	5172	12381	5209	6064	2567
Кіровоградська область	3516	220	1240	1240	-	-	-	-	310	310	-	-
Введення в експлуатацію лікарняних закладів (ліжок)												
Україна	6355	781	2474	291	784	65	853	21	1098	48	1007	265
Кіровоградська область	9	9	-	-	-	-	-	-	25	25	20	-
Введення в експлуатацію амбулаторно-поліклінічних закладів (відвідувань за зміну)												
Україна	20412	6376	9879	1960	2283	800	4012	317	4876	212	2736	341
Кіровоградська область	260	75	20	20	25	25	-	-	-	-	-	-

За всіма вищеперерахованими причинами здійснюється процес скорочення сільського населення. Особливо це показово на прикладі Кіровоградської області.

Таблиця 7 - Кількість населення

(на 1 січня)

	1996	2001	2002	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Наявне населення, тис.	1224,8	1146,9	1133,0	1083,9	1067,2	1053,1	1039,7	1027,0	1017,8
міське	749,4	692,2	682,0	659,2	651,6	644,3	637,7	631,7	627,9
сільське	475,4	454,7	451,0	424,7	415,6	408,8	402,0	395,3	389,9
відсотків до всього населення									
міське	61,2	60,4	60,2	60,8	61,1	61,2	61,3	61,5	61,7
сільське	38,8	39,6	39,8	39,2	38,9	38,8	38,7	38,5	38,3
Постійне населення, тис	1213,4	1140,0	1125,7	1077,5	1060,8	1046,7	1033,3	1020,6	1011,4
міське	732,4	684,2	675,2	653,1	645,6	638,2	631,6	625,6	621,8
сільське	481,0	455,8	450,5	424,4	415,2	408,5	401,7	395,0	389,6
відсотків до всього населення									
міське	60,4	60,0	60,0	60,6	60,9	61,0	61,1	61,3	61,5
сільське	39,6	40,0	40,0	39,4	39,1	39,0	38,9	38,7	38,5
із загальної кількості населення									
чоловіки	556,6	523,4	516,6	493,3	485,2	478,5	472,2	466,4	462,2
жінки	656,8	616,6	609,1	584,2	575,6	568,2	561,1	554,2	549,2
відсотків до всього населення									
чоловіки	45,9	45,9	45,9	45,8	45,7	45,7	45,7	45,7	45,7
жінки	54,1	54,1	54,1	54,2	54,3	54,3	54,3	54,3	54,3

Проблему поглиблює і висока смертність населення області у порівнянні з народжуваністю (табл.8).

Таблиця 8 - Загальні коефіцієнти народжуваності, смертності та природного приросту населення області у 2009 році

(на тисячу наявного населення)

	Кількість народжених			Кількість померлих			Природний приріст населення		
	всього	У міських поселеннях	У сільській місцевості	всього	У міських поселеннях	У сільській місцевості	всього	У міських поселеннях	У сільській місцевості
Кіровоградська область	10,7	10,8	10,5	17,4	15,3	20,8	-6,7	-4,5	-10,3

Не дивлячись на те, що кількість сільського населення постійно зменшується, збільшується кількість пенсіонерів: рівень зайнятості сільського населення в працездатному віці низький і складає лише 67 %, а у молоді у віці до 24 років ще нижча – 41,5 %.

У порівнянні з промисловістю, в сільському господарстві значно нижчий рівень оплати праці. В порівнянні з промисловістю він вдвічі нижчий (табл. 9).

Таблиця 9 - Середньомісячна номінальна заробітна плата найманих працівників за видами економічної діяльності, грн.

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Всього	311	376	462	590	806	1041	1351	1806	1906
Сільське господарство, мисливство, лісове господарство	154	183	219	311	437	581	771	1101	1220
Промисловість	406	485	591	743	967	1212	1554	2017	2117

Для сучасної сільської молоді, особливо на етапі вибору спеціальності, вкрай важливим є показник престижності роботи. Щодо показника престижності сільськогосподарської праці, то дана оцінка показова, адже відображає загальносуспільну думку, яка негативно її оцінює. Зазначимо, що навіть ті молоді люди, які обрали свій фах, пов'язаний з аграрним виробництвом, не вважають її престижною (табл. 10).

Таблиця 10 – Оцінка престижності праці в сільському господарстві, %

Варіант відповіді	Категорії респондентів			Середній показник
	Випускники сільських шкіл	Студенти молодших курсів	Студенти старших курсів	
Цілком престижне місце праці	9,7	1,4	9,9	7,4
Працювати в селі настільки ж престижно, як і інших сферах	9,1	6,4	15,7	10,7
Колись було престижним, в на сьогодні – ні	23,4	20,7	28,9	26,5
Це може бути престижно, але за певних умов	40,3	62,0	38,0	44,6
Працювати в сільськогосподарському підприємстві абсолютно не престижно	17,5	9,4	7,4	10,7
Усього	100	100	100	100

Отже, позитивно оцінює рівень престижності сільськогосподарської праці лише 18,1 % респондентів. Найбільша частина респондентів (майже 50%) вказує на те, що при забезпеченні певних соціально-виробничих умов сільське господарство може стати за рівнем престижності на рівні з іншими галузями виробництва. Позитивним, на нашу думку, є те, що лише 10,7 % опитаних вважають працю на селі абсолютно не

престижною. Тобто, можна стверджувати, що це ті студенти, які є цілком випадковими у навчальних аграрних закладах, а це, вважаємо, незначний відсоток.

Не вирішення соціальних та інших проблем села суттєво впливає на економічні показники галузі в регіонах. Так, в Кіровоградській області за останні роки по цим та іншим причинам суттєво знизилась продукція тваринництва, скоротилось поголів'я худоби і птиці, виробництва молока і іншої продукції. Зменшилось або залишається на рівні 2005 року виробництво продукції сільського господарства майже у всіх районах області (табл. 11).

Таблиця 11 - Продукція сільського господарства по містах та районах

(у порівняних цінах 2005 року; млн.грн.)

	2005	2006	2007	2008	2009
Кіровоградська область	3731,2	3781,4	2728,4	4146,6	3694,4
м. Кіровоград	26,3	23,7	22,8	26,1	23,6
м. Знам'янка	15,3	18,1	11,0	12,3	10,8
м. Олександрія	31,9	31,8	23,1	26,3	30,0
м. Світловодськ	10,6	9,2	7,5	8,2	6,5
Райони					
Бобринецький	190,8	189,8	102,7	192,7	180,1
Вільшанський	101,1	95,4	59,5	93,9	95,8
Гайворонський	148,5	140,2	98,4	143,7	140,7
Голованівський	148,8	158,7	98,7	148,6	154,3
Добровеличківський	219,0	214,0	150,0	209,4	206,7
Долинський	155,0	167,3	117,6	192,4	141,9
Знам'янський	182,0	185,4	162,5	251,0	220,3
Кіровоградський	260,7	266,8	228,6	353,7	306,8
Компаніївський	139,2	144,9	97,7	159,1	137,1
Маловисківський	209,6	191,6	145,5	215,6	194,2
Новгородківський	146,1	150,1	102,8	169,9	141,1
Новоархангельський	185,5	188,8	127,2	179,8	174,0
Новомиргородський	185,0	204,3	148,6	195,8	185,6
Новоукраїнський	275,0	288,1	199,8	296,1	263,8
Олександрійський	154,2	158,4	122,8	166,1	156,6
Олександрійський	283,6	272,3	209,8	327,2	267,3
Онуфріївський	134,1	132,4	112,8	165,6	140,1
Петрівський	181,2	181,3	143,0	229,3	173,0
Світловодський	69,0	68,9	62,4	100,8	87,5
Ульяновський	136,7	159,2	87,9	134,2	132,2
Устинівський	142,0	140,7	85,7	148,8	124,4

В сільському господарстві щорічно збільшується кількість збиткових підприємств. Так, якщо в 2006 році їх відсоток від загальної кількості підприємств склав 17,4 відс., то в 2008 році вже 21,6 відс.

На нашу думку, в аграрній сфері, перш за все, необхідно суттєво відновити соціальну інфраструктуру сільських територій, підвищити зайнятість і рівень доходів сільського населення.

Політика держави у цій сфері повинна бути направлена на створення умов для розвитку та закріплення кадрового потенціалу на селі, підвищення ефективності його використання у відповідності з вимогами аграрного виробництва, більш активної участі всіх органів державного управління у вирішенні цих проблем.

Для цього необхідно забезпечити:

◆ цільове державне фінансування об'єктів соціальної сфери села у відповідності із затвердженою програмою;

◆ удосконалення фінансово-кредитних і податкових важелів впливу на зайнятість і створення нових робочих місць;

- ◆ стимулювання розвитку особистих підсобних і селянських (фермерських) господарств, індивідуального підприємництва;
- ◆ удосконалення системи підготовки і перепідготовки кадрів з урахуванням потреб ринку праці з метою перерозподілу вивільнених працівників у високодохідні несільськогосподарські сфери діяльності та сфери послуг;
- ◆ розвиток системи громадських оплачуваних робіт в сільській місцевості з використанням ресурсів державного центру зайнятості;
- ◆ створення умов на залучення населення на сезонні роботи;
- ◆ спрощення процедури організації діяльності суб'єктів малого підприємництва на селі, отримання кредитних ресурсів, розвиток системи їх кредитування;
- ◆ розвиток дорадчих послуг в сільській місцевості (юридичних, інформаційних, консалтингових, маркетингових тощо);
- ◆ реалізація системи заходів, направлених на закріплення кадрів на селі, включаючи виплату одноразових допоміг, надання пільгових кредитів;
- ◆ посилення стимулюючої ролі заробітної плати; удосконалення системи заохочення за підвищення ефективності виробництва і кінцеві результати фінансової діяльності підприємства; доведення мінімальної питомої ваги заробітної плати в структурі собівартості продукції до 30 %;
- ◆ запровадження пільгового податкового навантаження суб'єктів підприємницької діяльності, господарюючих в сільській місцевості. З метою сталого розвитку сільських територій необхідно в центральних населених пунктах, в яких знаходяться сільські (селищні) ради, створити в повному обсязі соціальну інфраструктуру для забезпечення соціальних стандартів проживаючому в ньому населенню і жителям прилеглих територій.

Таким чином, вирішення соціально-економічних проблем розвитку сільських територій, проведення структурних трансформацій на селі потребує більш активних дій всіх органів управління по посиленню фінансування цієї сфери, залучення інвестицій, створенню престижного життя на селі, поступово доводячи її до рівня життя міського населення, вирішення всіх життєво важливих проблем жителів українського села, в цілому підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва.

Список літератури

1. Державна цільова програма розвитку українського села на період до 2015 року. Затверджена Постановою Кабінету Міністрів України 19.09.2007 р.
2. Соціальний і трудовий потенціал українського села: стан, проблеми, шляхи вирішення. Міністерство агро політики України. – Київ, 2007.
3. Глобальна економічна криза 2008-2010 років: світовий досвід та шляхи подолання в Україні. – Монографія: АЕН України. – Донецьк-Київ «Юго-Восток». – 2010.
4. Костромін Г.Т. Розвиток малого та середнього бізнесу – стратегічний напрямок економічного зростання України. Колективна монографія АЕН України. Майбутнє України: стратегія поступу – Київ-Донецьк. – 2008.
5. Микитюк О.І. Фінансове забезпечення розвитку малих підприємств / “Фінанси України”. – 1999. - № 6. – С.55.
6. Липчук В.В., Линдюк А.О. Мотиваційні чинники працевлаштування молоді у сільськогосподарських підприємствах. – Економіка АПК, - 2008. - №7. – С.131.
7. Статистичний щорічник України за 2009 рік.
8. Статистичний щорічник Кіровоградської області за 2009 рік.

Г. Костромін, В. Савченко

Особенности структурных трансформаций и изменения приоритетов развития производственной и социальной инфраструктур в регионах Украины

В статье автор анализирует современное состояние социально-экономического развития, в том числе сельских территорий, уровень обеспечения их объектами социальной инфраструктуры, динамику их развития, особенности структурных трансформаций в экономике регионов. Центральное место в

исследовании занимает раскрытие необходимости смены приоритетов развития производственной и социальной инфраструктуры в регионе, переустройства жизни сельского населения, улучшения его социально-бытовых и культурных условий. Вносятся обоснованные предложения по решению этих вопросов.

G. Kostromin, V. Savchenko

Secularities of structural transformations and priority changes of industrial and social infrastructures in the regions of Ukraine

In the article the author analyses the modern condition of social-economic development and also of agricultural territories their provision level by objects of social infrastructure, dynamic of the development, peculiarities of structural transformations in economics of regions. The central place in the research takes the opening of change necessity of development priorities of industrial and social infrastructure in the region life reorganization of rural population, improvement of their social, cultural, conditions of life. Grounded proposals is solving these matters are carried in.

Одержано 13.04.11

УДК 631

Л.М. Фільштейн, канд. екон. наук. Г.Т. Пальчевич, доц., канд. екон. наук
Кіровоградського національного технічного університету

Сільські регіони України та їх соціально-економічний розвиток

В статті визначено соціально – економічну сутність розвитку сільських регіонів України. Запропоновано комплексне застосування соціально-економічних механізмів розвитку сільських регіонів. **сільський сектор, реформування економіки, демографічна ситуація, соціально-економічні механізми розвитку, якість життя населення, соціальна інфраструктура**

Сільський сектор відіграє особливу і надзвичайно важливу роль в національній економіці. Внаслідок створення умов продуктивної зайнятості в сільських регіонах здійснюється забезпечення населення продуктами харчування, а галузей переробної промисловості – сировиною. Сектор сільськогосподарського виробництва формує базу сировинної, демографічної та соціально-економічної безпеки держави, в тому числі він є важливою експортною складовою системи національної економіки.

Втім процес реформування економіки сільських регіонів гальмується: великі виробничі підприємства втрачено, а формування інших структур не завершено. В Україні спостерігається погіршення демографічної ситуації. До кінця не вирішено земельні проблеми, земля використовується не повністю і неефективно. Фінансове забезпечення розвитку сільських регіонів залишається незадовільним, сільські бюджети не стали визначальною ланкою концентрації місцевих доходів розвитку. Від вирішення цих проблем залежить ефективний вплив на формування нових суспільних відносин на селі та можливість досягнення високих результатів.

Соціально-економічний розвиток сільських регіонів ставить нагальні питання суттєвого підвищення рівня управління сільськогосподарським сектором національної економіки, створення умов для всебічного вирішення питань самоврядування на ґрунті економічної самостійності та ефективного функціонування сільських виробничих та невиробничих структур.

© Л.М. Фільштейн, Г.Т. Пальчевич, 2011